

Prof. dr hab. Wiesław Wróblewski
Prof. zw. Wyższej Oficerskiej Szkoły
Sił Powietrznych w Dęblinie

Ustanów, dnia 21.06. 2015 r.

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Lucjana Faca na temat:
**„GENERAL BRYGADY LUDOMIŁ RAYSKI 1892-1977.
BIOGRAFIA WOJSKOWA”**
napisanej w Uniwersytecie Rzeszowskim
pod kierunkiem naukowym dr. hab. prof. UR Andrzeja Olejko.

Pan mgr Lucjan Fac zajmuje się historią wojskowości ze szczególnym uwzględnieniem problematyki lotniczej.

Gen. bryg. Ludomił Rayski to postać szczególna w lotnictwie II Rzeczypospolitej. Działalność Generała przez współczesnych oceniana była często kontrowersyjnie. Polemiki dotyczące jego priorytetów trwały jeszcze długo po zakończeniu drugiej wojny światowej.

Autor recenzowanej pracy ma pełną świadomość dotyczącą charakteru działalności gen. Ludomiła Rayskiego, ma też komfort dystansu, który umożliwia chłodną analizę dotyczącą postępowania Generała w latach 1926-1939. Sądzę, że najlepiej oddaje ten czas następujący fragment wstępu do recenzowanej pracy „ten okres jego życia to już de facto historia całego

Leveque'a. Okres ten cechowało zdobywanie wiedzy i doświadczeń, które okazały się w późniejszym czasie bardzo przydatne. Następny etap kariery wojskowej to studia w Wyższej Szkole Wojennej a po ich ukończeniu praca w Oddziale IIIa Biura Ścisłej Rady Wojennej. Autor w tym rozdziale pokazuje dość niejasny udział Ludomiła Rayskiego w przewrocie majowym.

Wspomniany wyżej przebieg służby wojskowej Ludomiła Rayskiego, który wzbogacił go o kolejne doświadczenia w pracy administracji wojskowej zaowocował mianowaniem na stanowiska szefa Departamentu IV Żeglugi Powietrznej, szefa Departamentu Lotnictwa a później Dowódcy Lotnictwa. Na tym ostatnim pracował od 1926 do 1936 roku. W tym czasie prowadził intensywne działania zmierzające do usamodzielnienia lotnictwa. Celu tego nie osiągnął. Stworzył jednak podwaliny pod właściwe administrowanie lotnictwem. Autor pracy podkreśla, że w omawianym czasie dzięki generałowi realizowany był proces etatyzacji przemysłu lotniczego, miały również miejsce sukcesy konstrukcyjne. Coraz silniejszy był esprit de corps personelu lotniczego oraz wzrastał poziom jego wykształcenia.

Kolejny rozdział dotyczy wydarzeń z lat 1936-1939. Czas ten niestety nie obfituje w powody do osobistej satysfakcji Generała. Wtedy to następuje załamanie się ryzykownych programów związanych z produkcją silnika „Foka”. Jest to czas kiedy nasilają się animozje jakie wytworzyły się pomiędzy Ludomiłem Rayskim a wieloma wyższymi oficerami w różnym okresie pełniącymi wysokie funkcje służbowe. Lista ich jest dość długa: Włodzimierz Zagórski, Władysław Sikorski, Leon Berbecki, Józef Rybak, Józef Zając, Stanisław Dąb Biernacki później jeszcze Stanisław Ujejski i Marian Kukiel.

W piątym rozdziale recenzowanej pracy przedstawiony został udział Generała w II wojnie światowej. Jest okres bardzo bogaty w wydarzenia niestety w głównej mierze negatywne dla życiorysu L. Rayskiego. Lista ich jest naprawdę

długa: odmowa przyjęcia do lotnictwa polskiego, wyjazd do obozu w Cerisay i podjęcie obrony poprzez tzw. Memoriał Paryski, który spotkał się z biegunowymi ocenami. To między innymi zdecydowało staraniami o przyjęcie do RAF zakończone zresztą sukcesem ale związanym ze służbą w niezwykle ciężkich warunkach afrykańskich i azjatyckich. Był to czas kiedy L. Rayski zdobył uznanie i podziw każdego niezależnie od narodowości, kto miał coś wspólnego z lataniem. Ostracyzm w stosunku do Generała ze strony środowisk emigracyjnych osłabił się w momencie kiedy stanowisko Naczelnego Wodza objął gen. Kazimierz Sosnkowski. Mianował on gen. Ludomiła Rayskiego w miejsce płk. Mateusza Iżyckiego Inspektorem Polskich Sił Powietrznych na Środkowym Wschodzie. Był generał nie tylko dowódcą ale również co należy szczególnie podkreślić latał bojowo. Warto tu przypomnieć, że za sterami Consolidated B-24 Liberator latał nad okupowany Kraj, natomiast za sterami myśliwsko-rozpoznawczego Supermarine Spitfire w 318, gdańskim Dywizjonie Myśliwsko-Rozpoznawczym w trakcie kampanii włoskiej.

Zakończenie wojny oraz pobyt na emigracji Generała i jego rodziny to tematyka ostatniego rozdziału pracy. Jak wynika z jego treści L. Rayskiego życie nie oszczędzało. W końcowej fazie wojny w trakcie Powstania Warszawskiego zginęła jego pasierbica Ewa Matuszewska. Okres pobytu na emigracji to także walka o przywrócenie dobrego imienia. W tej walce Generał był nieprzejeźdźny. Doktorant w omawianym rozdziale dokonał próby rekonstrukcji życia swego Bohatera zarówno w okresie międzywojennym jak i emigracyjnym.

Temat rozprawy doktorskiej mgr. Lucjana Faca został dobrany trafnie a dzięki sumiennym badaniom źródłowym Autora, praca wypełnia istotną lukę w polskiej historiografii w tym obszarze. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że realizacja tego zadania była dość złożona ze względu na ilość materiału

źródłowego jak i opracowań, Autor sprostał temu zadaniu dzięki predyspozycjom analitycznym. Wnioski jakie formułuje Doktorant są przemyślane i zasługują na uwagę.

Zakończenie napisane zostało według obowiązujących zasad metodologicznych. Autor wysunął wiele ciekawych wniosków i opinii, które zostały podparte w pracy rzetelnymi badaniami. Uważam, iż Autor w pełni rozwiązał postawiony przed nim problem badawczy i udzielił odpowiedzi na pytania postawione we wstępie dysertacji.

Dnia 23 września 1990 roku odbyła się w Warszawie pod patronatem dowódcy Wosk Lotniczych, Rady Seniorów Lotnictwa i Klubu Miłośników Historii Lotnictwa konferencja naukowa nt. „Kontrowersje wokół osoby gen. bryg. inż. pil. Ludomiła Rayskiego – dowódcy Lotnictwa Polskiego II Rzeczypospolitej”. Występujący na konferencji prof. Andrzej Rzepniewski zakończył swój referat następującą konkluzją: „Potrzebna jest monografia naukowa dotycząca gen. Rayskiego oraz godne jego uczczenie we współczesnym lotnictwie polskim”. Tę sugestię zrealizował Autor recenzowanej pracy

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy mam podstawę do uznania, że Pan mgr Lucjan Fac przedstawił efekty swoich studiów w oparciu o bogaty warsztat badawczy. Wynika to zarówno z obszernej bibliografii, wykorzystanych dokumentów i literatury, ale przede wszystkim z treści pracy oraz licznych przypisów, co pozwala na stwierdzenie, że praca oparta jest na solidnej bazie źródłowej a także na publikacjach obcojęzycznych.

Rozprawa została logicznie zaplanowana i wykonana, co świadczy o dobrym opanowaniu przez Autora warsztatu naukowego.

Praca wzbogacona została aneksami wśród których znalazły się tabele oraz dziewięć załączników i ułatwiający lekturę pracy wykaz skrótów.

Dysertacja zawiera bardzo bogatą bibliografię w której poczesne miejsce znajdują źródła archiwalne Doktorant skorzystał ze zbiorów archiwów krajowych i zagranicznych.

Do jej słabszych stron należą nieliczne zresztą usterki, które wydają się łatwymi do usunięcia w trybie redakcyjnym. Należą do nich nieliczne jak na tę objętość pracy literówki: ss.12, 15, 33, 48, 74, 75, 90, 108, 119, 132, 137, 139, 152, 153, 227, 242, 275, 276, 284, 331, 349. Zwracam na nie uwagę ponieważ jestem przekonany, że praca powinna być opublikowana.

Wniosek końcowy

W świetle dokonanych analiz i ocen w podsumowaniu stwierdzam, że recenzowana rozprawa Pana mgr. Lucjana Faca „**GENERAL BRYGADY LUDOMIŁ RAYSKI 1892-1977. BIOGRAFIA WOJSKOWA**” odpowiada w pełni wymaganiom stawianym pracom doktorskim. Autor wykazał bardzo dobrą znajomość opracowywanej problematyki. Poczynione w recenzji uwagi w żadnym stopniu nie obniżają wartości poznawczej tego dzieła.

Wobec powyższego w pełni opowiadam się za opublikowaniem recenzowanej dysertacji jako wartościowego materiału dla studentów oraz historyków zajmujących się okresem II Rzeczypospolitej oraz działalnością różnych środowisk emigracyjnych

Dorobek oraz przygotowana przez pana mgr. Lucjana Faca dysertacja wskazują, że zgodnie z Ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym..., spełnione zostały zapisane w niej warunki odpowiadające wymaganiom stawianym pracom doktorskim.

Z tych względów wnoszę o dopuszczenie mgr. Lucjana Faca do dalszych faz
przewodu doktorskiego.

Ryszard Krabłowski